

Når modsætninger mødes

”Jeg har aldrig mødt en stofmisbruger, som ikke gerne ville ud af det.” Denne sætning er sagt mange gange af mange misbrugsbehandlere, som har mange års erfaring og har haft at gøre med rigtig mange stofafhængige. Og der er givetvis noget rigtigt i det.

Umiddelbart er det da også ligetil at forstå, at folk, som lever et så miserabelt liv, som mange stofmisbrugere gør, synes at der må være en bedre måde at leve sit liv på. Så naturligvis vil man ”ud af det” eller i det mindste skrue ned for elendigheden. Men ”ud af noget” er jo samtidigt ”ind i noget andet”. Man kommer ikke ud af stofmiljøet ved at sende en flytteblanket til miljøkontoret. Man kommer ikke af med at bruge kemi som krykke her i livet, hvis ikke man lærer at gå uden krykker eller finder andet at støtte sig til.

Hvor meget man end kunne ønske sig ”en magisk kugle” i form af én behandling - eller en vifte af veldokumenterede behandlingsformer - mod afhængighed, så må man sande, at de terapier, kure og behandlinger, vi kender, indtil videre er meget langt fra at udgøre en kur i sædvanlig forstand.

Sagen er, at man ikke kan lade sig indlægge noget sted og få fjernet sit afhængighedsproblem af andre. Man kan ikke lade sig indskrive i noget program og lade andre gøre noget ved én, og så få det bedre. Uanset hvilken hjælpeforanstaltning eller hvilket behandlingstiltag vi taler om, kræves på dette felt en stor og svær indsats af hovedpersonen selv. Medvirken er faktisk for beskedent et udtryk. Man kan ikke gå på lokum per mellemmand, og man kan heller ikke ”komme ud af” sin afhængighed per mellemmand.

Et gammelt ordsprog siger: Man kan føre hesten til truget, men man kan ikke tvinge hesten til at drikke. Nu er misbrugerne ikke heste, og misbrugsbehandling ikke trug med fyldt med godtgørende vand, men ikke desto mindre har denne metafor været brugt til bevidstløshed som billede på, at når viljen til forandring ikke var tilstede, så kunne man hoppe og danse og slå på tromme fra behandler side, uden at det ville gøre den store forskel.

Hvad så hvis en misbruger virkelig er stålsat motiveret for forandring? Til trods for at nikotinafhængighed ikke lader opiat-afhængighed meget tilbage i sværhedsgrad, beslutter mange rygere sig for at holde op og gør det forbløffende selvhjulpent, nogle gange med et par tilløb og ”tilbagefald”, men alligevel. Sådanne eks-rygere kunne, hvad de ville – endda uden rygestop-kurser eller psykologhjælp. Tilsvarende findes der stofmisbrugere - selvom de er mere sjældne - som selv ordner paragrafferne, eventuelt med hjælp af lægelige ordinationer, som patienten af egen drift og i eget tempo trapper sig ud af. Men hvad så med stofmisbrugere, der ”gerne vil ud af det”, men som ikke kommer ud af det - hverken helt eller delvist? Kunne de godt, hvis de ville, eller ville de godt, hvis de kunne, men de kan bare ikke? Og har de så brug for hjælp/behandling? Og hvilken hjælp/behandling er det så, de skal have?

I forbindelse med dette spørgsmål viser det sig, at få problemer er så komplicerede som afhængighedsproblemer. En af de vigtigste faktorer i den forbindelse er formodentlig ambivalens, som er et vidt-favnende begreb, der kan betyde både vægelsindethed, modsatrettede følelser, og at man har værdier eller ønsker, som støder sammen.

At ville og ikke ville, eller at turde og ikke turde, er noget, de fleste mennesker kan nikke genkendende til i forhold til tilværelsens udfordringer og muligheder. Den afhængige, der ”vil ud af det”, har tit også en side af sig selv - en stemme i den indre dialog - som foretrækker trygheden ved det kendte og derfor spiller mod forandring.

De fleste vil også genkende, at man både kan hade og elske noget, om det så er ens partner, ens arbejde eller ens last. Selvom det måske ikke lige er det, der er mest lydhørhed for i et behandlingssystem, som har sin raison d'être i at bekæmpe misbrug af stoffer, så har stofferne - eller hvad ens last nu måtte være - jo også positiv værdi. De bringer én velvære, gør livet tåleligt - eller hvad de nu gør for én. Selv en dårlig ven er vel også en ven, i mangel af bedre... Og det betyder, at man kan hade og elske sit stof. Igen en form for ambivalens.

Endelig er der også det problem, at man kan have værdier, som støder sammen. Som når ”den gode ægtemand” gerne vil lade sig skille og realisere sig selv, men samtidigt ikke vil gøre nogen noget ondt. Her spænder ambivalensen personen ud mellem to uforenelige modsætninger.

Værdisammenstød af den type findes der mange af på stofmisbrugsområdet: Tage bare sammenstødet mellem på den ene side forestillingen om, hvor vigtigt for hjælperen det er at opbygge en god terapeutisk relation præget af åbenhed, tillid og troværdighed, og kobl den sammen med forestillingen om, at hvis ikke man kontrollerer, styrer og fastholder, så går det galt. Eller tag det udbredte og oprigtige ønske om rehabilitering af metadonbrugere eller forhenværende misbrugere, og sammenhold det med en udbredt og dybfølt uvillighed til at åbne dørene for et menneske, man véd har den baggrund, dér hvor man selv er. Hvem ville du - kære læser - gerne have som svigerdatter, babysitter, nabo eller kollega?

Dermed også være sagt, at ambivalens på ingen måde kun er stofmisbrugernes problem. Behandlerne kan også være ambivalente i forhold til klienterne. Systemerne kan være ambivalente.

Faktisk vil kun ”et fåtal af os i virkeligheden have levet uden at have oplevet, hvad det er vi mener med afhængighed”, siger Simon du Plock i månedens klassiker og fortsætter så med en opfordring til at gribe i egen barm og spørge os selv, om ikke vi selv har vaner, som har negativ indflydelse på vores liv, og hvordan vi ville have det, hvis en anden person udelukkende fokuserede på vanens skadelige side og ikke også anerkendte aktivitetens værdi og fordele?

Det er værd at overveje, om en af vejene til at kvalitetsudvikle indsatsen kunne være at udvikle forståelsen af ambivalens: I hvilke former og i hvilken udstrækning man støder på fænomenet, samt hvordan ambivalensen udspilles og håndteres i forhold til misbrug og afhængighed.

Fra redaktionens side skal der lyde en tak til skribenterne for de mange bidrag og det gode samarbejde. I fællesskab er det lykkedes at stable et nummer af STOF på benene, der handler om et svært, centralt og hidtil forholdsvis ubeskrevet emne.